

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**КРИВОРІЗЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ**

**«ПРАВОВА НАУКА І
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ
СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ, ПОРОДЖЕНИХ
РОСІЙСЬКОЮ ВОЄННОЮ АГРЕСІЄЮ: ТЕОРІЯ,
ПРАКТИКА, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

**МАТЕРІАЛИ
ІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

19 травня 2023 року

м. Кропивницький – м. Кривий Ріг

Редакційна колегія:

голова редакційної колегії – завідувач кафедри загальноправових дисциплін факультету № 3, к.ю.н., доцент, підполковник поліції Іванов І.І.
заступник голови редакційної колегії – начальник відділу організації наукової роботи, д.ю.н., доцент Буга Г.С.

члени редакційної колегії:

професор кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1 КННІ ДонДУВС д.ю.н., професор Зозуля Є.В.

професор кафедри загальноправових дисциплін факультету № 3 д.ю.н., професор Стецюк Б.Р.

доцент кафедри соціально-гуманітарних та загальноправових дисциплін факультету № 1 КННІ ДонДУВС к. пед. н. Зінченко В.М

Правова наука і державотворення в Україні в умовах сучасних викликів, породжених російською воєнною агресією: теорія, практика, перспективи розвитку: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кропивницький – м. Кривий Ріг, 19 травня 2023 року). Кропивницький : ДонДУВС, 2023. 436 с.

Збірник містить тези доповідей учасників III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Правова наука і державотворення в Україні в умовах сучасних викликів, породжених російською воєнною агресією: теорія, практика, перспективи розвитку», яка відбулася 19 травня 2023 року на базі Донецького державного університету внутрішніх справ.

Збірник розраховано для наукових та науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, наукових установ, здобувачів вищої освіти та практичних працівників, а також тих, хто цікавиться проблемами сучасного державотворення та правотворення в умовах воєнної агресії РФ проти України.

Матеріали доповідей подаються в авторській редакції.

12. Стоянов А.Н. Нравы общества и суды во Франции от конца XVII ст. до 1789 года. Харьков : Унив. тип., 1876. [2], 26 с.
13. Стоянов А.Н. Курс истории древних законодательств: Законодательства древних народов Востока. Еврейское законодательство. Литографированные лекции, читанные в 1887–8 г. [Б.м. : б.и., б.г.].
14. Стоянов А.Н. Очерки истории и догматики международного права. Харьков: Унив. тип., 1875. X, 742 с.
15. Стоянов А.Н. Зачатки юридических и политических учреждений у первобытных народов. [Б.м. : б.и.], 1895. С. 67–99.
16. Стоянов А.Н. Примитивное право и законодательство культурных народов древности. (Этюд по истории законодательств). Записки Харьковского университета. 1897. Вып. 2. С. 33–54.
17. Стоянов А.Н. Этюды по всеобщей истории права. (Из лекций, читанных в 1884 г.). Записки Харьковского университета. 1894. Вып. 4. Ч. неофиц. С. 1–32.
18. Стоянов А.Н. Уголовное право Рима от древнейших времен до Юстиниана включительно. (Историко-культурный очерк). Записки Харьковского университета. 1895. Вып. 6. С. 99–130.
19. Стоянов А.Н. Финансовая администрация во Франции от средних веков до 1789 года : (Этюд по истории французских государственных учреждений). [Москва] : Унив. тип. (М. Катков), 1877. 28 с.
20. Стоянов А.Н. История римского права: добавление к курсу лекций, изданных в 1889 и 1898 г. Харьков : Изд. студ. Василенко-Иваницкого, 1898. 132 с.

ДЕРЕВЯНКО Богдан

головний науковий співробітник відділу міжнародного
приватного права та правових проблем євроінтеграції
Науково-дослідного інституту приватного права і
підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України,
доктор юридичних наук, професор

**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ,
ЗАВДАНОЇ АГРЕСІЄЮ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
СУБ'ЄКТАМ ГОСПОДАРЮВАННЯ УКРАЇНИ**

Війна, розпочата російською федерацією проти України ще у 2014 році та активізована уніч на 24 лютого 2022 року завдала і продовжує завдавати прямих і непрямих збитків суб'єктам господарювання України усіх сфер і галузей економіки. Питання про відшкодування непрямих збитків є складним і суперечливим. Очевидно,

що відповіді на нього можуть бути надані за багато років після завершення військових дій державою Україна, державою російська федерація або її правонаступниками за активної участі міжнародних правозахисних і аналітичних організацій у національних і міжнародних судах. Сьогодні питання про відшкодування непрямих збитків українським суб'єктам господарювання, рівно як і громадянам України та інших держав активно не ставиться. Знайти відповіді на питання щодо відшкодування прямих збитків буде не на багато простіше.

Згідно із нормами Конституції України дотримання усіх прав людини і громадянина, а також суб'єктів господарювання гарантує держава. Згідно із частиною четвертою статті 13 Конституції України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки [1]. Крім цього, положеннями статті 17 Конституції України на державу покладається обов'язок із захисту суверенітету і територіальної цілісності України і забезпечення її економічної та інформаційної безпеки, які визначено найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу; а оборону України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладено на ЗСУ; забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладено на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави [1]. Само собою Конституція України гарантує людині дотримання усіх її прав та свобод. У частині другій статті 5 «Конституційні основи правопорядку у сфері господарювання» серед іншого визначено, що конституційні основи правового господарського порядку в Україні становлять забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання [2].

Оскільки держава не змогла захистити права та свободи людей і суб'єктів господарювання, то саме держава повинна відшкодувати завдані їм збитки. Прямі збитки можуть бути завдані суб'єктам господарювання внаслідок ведення воєнних дій, внаслідок обстрілів, мінувань, зараження хімічними речовинами, внаслідок розкрадання чи пошкодження або знищення майна військовими злочинцями з російської федерації, інших країн чи колаборантами тощо. Також прямі збитки можуть бути завдані суб'єкту господарювання самою державою у випадку потреби у певних ресурсах для армії чи населення. Представники держави можуть завдати збитки суб'єктам господарювання та громадянам на основі законів України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» [3] і «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» [4]. Як правило, держава не

відмовляється від свого обов'язку повернути майно його власнику та/або виплатити йому грошову компенсацію за користування ним. Проте вона не дуже і поспішає виконати цей обов'язок. Зрозуміло, що російська федерація також не має бажання уже зараз відшкодувати українським підприємствам завданих їм збитків. Очевидно це буде зроблено після військової поразки російської федерації та зміни її політичного режиму і керівництва.

Особливістю підприємницької діяльності є її систематичний характер та постійний оборот грошової маси. Тому суб'єкти господарювання вже сьогодні потребують відшкодування завданої їм військовою агресією російської федерації шкоди. Для цього вони на першому етапі фіксують завдані їм збитки на основі Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії російської федерації, затвердженого постановою КМУ від 20 березня 2022 року № 326 [5].

На другому етапі суб'єкти господарювання звертаються по відшкодування завданих їм збитків до місцевих органів виконавчої влади напряму або через утворені ними комунальні установи підтримки підприємництва із заявами про відшкодування їм завданих воєнними діями збитків. Важливою проблемою для окремих суб'єктів тут може бути прив'язка можливості отримання допомоги із обласного чи міського бюджету із державною реєстрацією суб'єктів підприємництва саме у цій області чи місті. Така прив'язка виглядає доречною. Отримувати допомогу з місцевого бюджету мають ті підприємці, які раніше своїми податковими відрахуваннями цей бюджет наповнювали. Проблема виникла у зв'язку із тим, що на практиці певна кількість суб'єктів підприємництва фізично здійснює господарську діяльність у регіонах, а зареєстрована в установленому законом порядку у Києві, Харкові чи іншому, як правило великому, місті. У такому випадку суб'єкту господарювання слід звертатися із заявою про надання допомоги або відшкодування збитків до військово-цивільної адміністрації за місцем своєї реєстрації. Проте видається, що місце сплати податків тут відіграватиме більше значення, ніж місце реєстрації. Тому у випадку сплати суб'єктом підприємництва податків до бюджету за місцем фактичного здійснення господарської діяльності, що відрізняється від місця реєстрації, саме туди і слід звертатися за фінансовою допомогою через збитки, понесені внаслідок воєнних дій. Видається важливим проінформувати місцеві військово-цивільні адміністрації про врахування факту місця сплати податків під час прийняття та внесення змін до локальних актів, якими визначається порядок надання допомоги суб'єктам господарювання, що постраждали внаслідок надзвичайної ситуації воєнного характеру.

Література

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Хозяйственный кодекс Украины: Науч.-практ. коммент. / Под общ. ред. А.Г. Бобковой. Х.: Издатель ФЛ-П Вапнярчук Н.Н., 2008. 1296 с.
3. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листопада 2009 року № 1559-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 1. Ст. 2.
4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17 травня 2012 року № 4765-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 15. Ст. 99.
5. Про затвердження Порядку визначення шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії Російської Федерації: постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 326. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/326-2022-%D0%BF#Text>

ЗАБЗАЛЮК Дмитро

Інститут права Львівського державного університету внутрішніх справ, завідувач кафедри загально-правових дисциплін,
доктор юридичних наук, професор

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ КАНОНІЧНОГО ПРАВА В XI – XIII СТ.

Канонічне право в християнській Європі виникло у вигляді відносно невеликого зводу інструкцій і норм, які регламентували правила поведінки і дотримання ієрархічних відносин в християнських громадах, що поширилися по всьому Середземномор'ю протягом перших трьох століть нашої ери. З часів правління Костянтина система церковного права росла і процвітала під патронажем християнських імператорів. Це полягало у перетворенні самого права, яке стало більш доступним завдяки складанню авторитетних збірників церковного права і навчання з канонічного права як системи теоретичних і практичних дисциплін, окремо від теології і цивільного права.

Подальше відродження канонічного права ми пов'язуємо із періодом початку X століття. Серед численних компіляцій канонічного